ePublishing

ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ
EKT
NATIONAL DOCUMENTATION CENTRE

Μακεδονικά

Τόμ. 15, Αρ. 1 (1975)

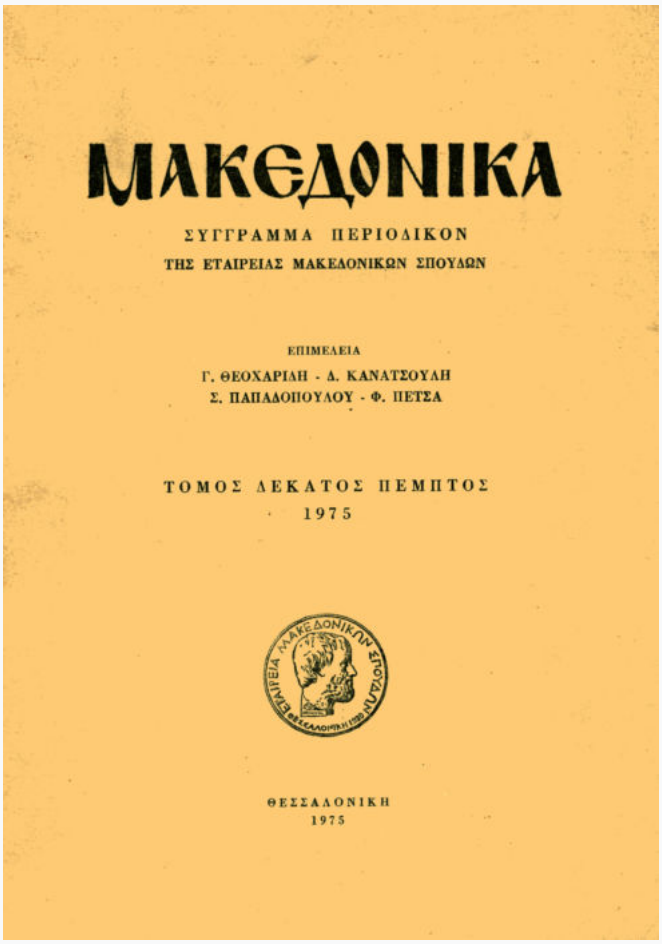

Αθανασίου Ε. Καραθανάση, Η Φλαγγίνειος Σχολή της Βενετίας

Αθ. Αγγελόπουλος

doi: 10.12681/makedonika.619

Copyright © 2014, Αθ. Αγγελόπουλος

Άδεια χρήσης Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0.

Βιβλιογραφική αναφορά:

Αγγελόπουλος Α. (1975). Αθανασίου Ε. Καραθανάση, Η Φλαγγίνειος Σχολή της Βενετίας. *Μακεδονικά*, *15*(1), 399–401. https://doi.org/10.12681/makedonika.619

https://epublishing.ekt.gr | **e-Εκδότης:** EKT | **Πρόσβαση:** 25/04/2024 01:57:56

περὶ προαγωγῆς αὐτοῦ εἰς καζάν, εἰς τὸν ὁποῖον θὰ περιελαμβάνετο καὶ τμῆμα τοῦ ὁμόρου καϊμακαμλίου Κιλκίς· εἰς τὴν ἰδίαν πρότασιν ἐγίνετο λόγος καὶ περὶ συστάσεως τοῦ καζᾶ Κατερίνης[1]. Δηλαδὴ μετὰ τὸ 1882 καὶ οὐχὶ μετὰ τὸ 1892 προήχθησαν εἰς ἕδρας καζᾶ ἡ Γευγελὴ καὶ ἡ Κατερίνη.

Ἀρκετὰ τοπωνύμια καὶ κύρια ὀνόματα δὲν ἀποδίδονται ὀρθῶς. Οὕτω, π.χ. ἡ Γκουμέντσα (σελ. 10, 57) εἶναι ἡ σημερινὴ Γουμένισσα, ἡ Δρυάνιστα (σελ. 13) εἶναι ὁ σημερινὸς Μοσχοπόταμος εἰς τὸν νομὸν Πιερίας, ὁ Δημήτριος Μακεντόνσκυ (σελ. 55, σημ. 1) εἶναι ὁ Δημήτριος Μακεδὼν καὶ ὁ Γαβριὴλ Λεσνόβσκυ εἶναι ὁ Γαβριὴλ Λεσνόβου (σελ. 34, σημ. 1).

Ὡσαύτως, γίνεται χρῆσις ἀνακριβῶν ὅρων ἱστορικῶς, γλωσσικῶς καὶ ἐκκλησιαστικῶς. Οὕτω, π.χ. ἀναφέρονται οἱ ὅροι «σλαβομακεδονικὴ», «σλαβομακεδόνες» (σελ. 34). Πρόκειται περὶ τοῦ βουλγαρικοῦ ἰδιώματος ἐν Μακεδονίᾳ. Οἱ ἀναφερόμενοι ἀνωτέρω ὅροι χρησιμοποιοῦνται ἐσφαλμένως παρ' ἡμῖν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς γλωσσικῆς προπαγάνδας τῶν Σκοπίων, ἡ ὁποία πλαστογραφεῖ ἀπὸ τοῦ 1945 κ.ἑ. τὸ ἐν Μακεδονίᾳ βουλγαρικὸν ἰδίωμα ὡς δῆθεν «μακεδονικὴν» ἢ «σλαβομακεδονικὴν» γλῶσσαν, ἡ ὁποία ὅμως κατὰ τὴν ὑπ' ὄψιν περίοδον (μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος) ἦτο ἄγνωστος, ὅπως χαλκεύεται σήμερον εἰς τὴν νότιον Γιουγκοσλαβίαν.

Οἱ ὅροι «ἐκβουλγάρισις» (σελ. 37, σημ. 1), ἀλληλοδιδάκτης (σελ. 38), «βουλγαροποίησις» (σελ. 44, σημ. 3) δὲν εἶναι ἀκριβεῖς, διότι ὁμιλοῦμεν πάντοτε περὶ ἐκβουλγαρισμοῦ, ἐξελληνισμοῦ κ.ο.κ., ὡς ἐπίσης καὶ περὶ ἀλληλοδιδασκαλείων καὶ ἀλληλοδιδασκάλων.

Τέλος, δὲν εὐσταθοῦν οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ὅροι «ὁ Ἀγαθάγγελος Βοδενῶν» (σελ. 10) καὶ «τιτουλάριος ἐπίσκοπος Καμπανίας» (σελ. 128, σημ. 1). Κάμνομεν πάντοτε χρῆσιν τοῦ ὅρου «ὁ Βοδενῶν Ἀγαθάγγελος», «ὁ Θεσσαλονίκης Παντελεήμων», «ὁ Ἀθηνῶν Χρυσόστομος» κ.ο.κ., προηγεῖται δηλαδὴ ὁ θρόνος καὶ ἀκολουθεῖ τὸ ὄνομα τοῦ ἑκάστοτε ἐπισκόπου. Ὁ ἐπίσκοπος Καμπανίας δὲν ἦτο «τιτουλάριος» ἐπίσκοπος «πάλαι ποτὲ διαλαμψάσης», ἀλλὰ συγκεκριμένης ἐπαρχίας κατὰ τὴν ὑπ' ὄψιν περίοδον μὲ ποίμνιον ὑπὸ τὸν Θεσσαλονίκης μέχρι τοῦ 1931, ὁπότε κατηργήθη, τμήματος αὐτῆς ἐντεῦθεν τοῦ ποταμοῦ Λουδίου ὑπαχθέντος εἰς τὴν μητρόπολιν Βεροίας, τοῦ δὲ ἑτέρου πέραν τοῦ Λουδίου εἰς τὴν μητρόπολιν Θεσσαλονίκης[2].

Αἱ ἀνωτέρω γενικαὶ καὶ εἰδικαὶ παρατηρήσεις, χωρὶς νὰ μειώνουν ἐπ' ἐλάχιστον τὴν σημασίαν καὶ τὴν συμβολὴν τῆς ἐργασίας ταύτης, ἡ ὁποία γενικῶς εἶναι ἀξιέπαινος καὶ συντελεστικὴ εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ σπουδαίου κεφαλαίου τῶν ξένων προπαγανδῶν ἐν Μακεδονίᾳ, ἐγένοντο ἀπὸ ἀγαθὴν πρόθεσιν ἐξυπηρετήσεως τῆς ἀληθείας καὶ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην ἐξυπηρετοῦν καὶ συμπληρώνουν τὴν ὑπὸ κρίσιν ἐργασίαν.

Ἵδρυμα Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἵμου ΑΘ. ΛΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

Ἀ θ α ν α σ ί ο υ Ε. Κ α ρ α θ α ν ά σ η, Ἡ Φλαγγίνειος Σχολὴ τῆς Βενετίας, Θεσσαλονίκη 1975, σελ. 386.

Ἡ ἵδρυσις, ὀργάνωσις, λειτουργία, ἐξέλιξις καὶ σημασία τῆς Φλαγγινείου Σχολῆς ὡς καὶ οἱ σημαντικώτεροι ἀπόφοιτοι αὐτῆς συνθέτουν τὴν διατριβὴν τοῦ κ. Ἀθ. Καραθανάση. Ὁ Κερκυραῖος Θωμᾶς Φλαγγίνης (1579-1648) ὑπῆρξεν ὁ μεγαλύτερος Ἕλλην κεφα-

1. Ἀ θ. Ἀ γ γ ε λ ο π ο ύ λ ο υ, Αἱ ξέναι προπαγάνδαι εἰς τὴν ἐπαρχίαν Πολυανῆς κατὰ τὴν περίοδον 1870-1912, Θεσσαλονίκη 1973, σ. 103, ὑποσ. 1.

2. Αὐτόθι, σ. 14, ὑποσ. 1.

λαιοῦχος κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα· τὴν ἐποχὴν ἐκείνην διέθετε τὴν μεγαλυτέραν περιουσίαν μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων τῆς Διασπορᾶς (σ. 35 καὶ 42). Εἰς τὸ μεσουράνημα ἀκριβῶς τοῦ Φλαγγίνη (ἀρχὲς καὶ μέσα τοῦ 17ου αἰῶνος) ἡ ἐπιρροὴ τῆς παπικῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἀνατολὴν μὲ τὴν δρᾶσιν τῶν Ἰησουϊτῶν εἶχε λάβει ἐπικίνδυνον τροπὴν (σ. 44-51). Αἱ ἀνησυχίαι τοῦ Θωμᾶ Φλαγγίνη ἐξεδηλώθησαν συγκεκριμένως δι' ὑπομνήματος πρὸς τὰς βενετικὰς ἀρχὰς καὶ τελικῶς διὰ τῆς διαθήκης αὐτοῦ (σ. 51-57).

Ἐν συνεχείᾳ, ὁ συγγραφεύς, ἀφοῦ δίδει σαφῆ εἰκόνα περὶ τῆς πρώτης ὀργανώσεως τοῦ Φλαγγινιανοῦ καὶ τῶν συναφῶν πρὸς αὐτὴν προβλημάτων (σ. 65-89), κάμνει ἰδιαίτερον λόγον διὰ τοὺς διδασκάλους (σ. 90-137), τοὺς ἐπόπτας (σ. 137-153), τοὺς οἰκονόμους (σ. 153-154), τοὺς μαθητὰς (σ. 154-183), τὰ μαθήματα καὶ τὴν παιδαγωγικὴν μέθοδον (σ. 184-216) καὶ τὴν θρησκευτικὴν ζωὴν εἰς τὸ Φλαγγινιανὸ (σ. 216-220).

Τὸ μέρος Β' ἀναφέρεται εἰδικώτερον εἰς τὴν ἀκμὴν καὶ παρακμὴν (σ. 225-228), τὴν ἀκτινοβολίαν (σ. 228-240) καὶ τὰ πλεονεκτήματα καὶ μειονεκτήματα τοῦ σχολείου διὰ νὰ χωρήσῃ τελικῶς ὁ συγγραφεὺς εἰς τὸ μέρος Γ' εἰς τὸ λίαν ἐπίπονον καὶ λεπτομερειακὸν κεφάλαιον τῶν ἀποφοίτων αὐτῆς (σ. 240-307). Ἀνακεφαλαιώνων ὁ συγγραφεὺς τὰς παρατηρήσεις του ὡς πρὸς τὴν ἀκτινοβολίαν καὶ τὴν σημασίαν τοῦ σχολείου αὐτοῦ λέγει ἐπὶ λέξει: «στὸ Φλαγγινιανὸ σπούδασαν νέοι σχεδὸν ἀπὸ ὅλη τὴν Ἑλλάδα: ἀπὸ τὴν Κύπρο, τὰ Ἑφτάνησα, τὴν Κωνσταντινούπολη, τὴ Μικρασία, τὴν Ἤπειρο, τὴν Δαλματία. Ἡ ἀκτινοβολία καὶ ἡ φήμη λοιπὸν τοῦ σχολείου ἦταν σχεδὸν πανελληνία» (σ. 234) καὶ «ἐκεῖνο ποὺ ἔχει βασικὴ σημασία γιὰ τὸ νέο Ἑλληνισμὸ εἶναι ἡ ἵδρυση σχολείων στὸν ἑλληνικὸ χῶρο, τὸν τουρκοκρατούμενο μάλιστα, ἀπὸ Ἕλληνες τοῦ κύκλου τῆς Βενετίας, ποὺ μιμούμενοι τὸ παράδειγμα τοῦ Φλαγγίνη διέθεσαν μεγάλα ποσὰ γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ» (σ. 238). Συνοψίζων τὰς περὶ τῆς ἐργασίας ταύτης κρίσεις, ἀξίζει ἀκόμη μιὰ φορὰ νὰ ἐπισημανθῇ ἐδῶ ὅτι, στηριγμένος ὁ συγγραφεὺς εἰς ἄγνωστον καὶ ἀνέκδοτον ἀρχειακὸν ὑλικόν, προσφέρει μίαν πολὺ καλὴν εἰκόνα τοῦ μοναδικοῦ αὐτοῦ σχολείου τοῦ ἀποδήμου Ἑλληνισμοῦ καὶ συμβάλλει θετικῶς εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς νεοελληνικῆς παιδείας ἀπὸ τὴν σκοπιὰν τῆς ἑλληνικῆς διασποράς (βλ. λεπτομερέστερον, Κ. Θ. Δημαρᾶ, «Τὸ Βῆμα» 7-5-76).

Θὰ ἐπιμείνω κυρίως εἰς ἕνα ἄλλο σοβαρὸ κεφάλαιο τῆς Φλαγγινείου Σχολῆς, τὴν συμβολήν της εἰς τὴν πιστὴν ἐφαρμογὴν τῆς θελήσεως τοῦ διαθέτου. Ἡ θέλησις τοῦ Φλαγγίνη, ὅπως φαίνεται εἰς τὸ σχετικὸν Ὑπόμνημα καὶ τὴν Διαθήκην του, ἦτο ἡ σοβαρὰ λῆψις μακροπροθέσμων μέτρων πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς παπικῆς προπαγάνδας, ὅπως αὕτη ἐξεδηλώθη μὲ τὴν καταλυτικὴν διείσδυσιν τῶν Ἰησουϊτῶν εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἑλληνικῆς Ὀρθοδοξίας, τῆς διασπορᾶς καὶ τῆς ὑποδούλου. Δηλαδὴ ὁ Φλαγγίνης, μεταξὺ ἄλλων, ἐπεθύμει τὴν ἵδρυσιν Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς, ἡ ὁποία θὰ ἐγαλούχει καὶ θὰ προετοίμαζεν ἱκανοὺς ὑπερασπιστὰς τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ διὰ τοῦ τρόπου τούτου καὶ λαμπροὺς ὑποστηρικτὰς τοῦ ὑπὸ διάβρωσιν Ἑλληνικοῦ Γένους ἀπὸ μέρους τῶν ἐπικινδύνων Ἰησουϊτῶν.

Ὡς ἐκ τούτου, ἡ ὑπὸ τῆς παρούσης διατριβῆς λεπτομερὴς παρουσίασις τῆς ἐκπαιδευτικῆς καὶ φιλολογικῆς δραστηριότητος τῆς Φλαγγινείου Σχολῆς λαμβάνει ἐντὸς τῶν ἀνωτέρω πλαισίων τὴν πραγματικήν της διάστασιν· ἡ φιλολογικὴ παιδεία τῆς Φλαγγινείου ἔχει τὴν θέσιν μέσου πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ τελικοῦ σκοποῦ τῆς σχολῆς αὐτῆς. Εἰς τὰ ἀνωτέρω πλαίσια ἐκινήθη ὅλος ὁ βίος τῆς σχολῆς αὐτῆς, διότι ἡ ὀργάνωσίς της, ὁ ἐσωτερικὸς κανονισμὸς μαθητῶν καὶ καθηγητῶν, ἡ αὐστηρὰ θρησκευτικὴ ζωὴ ὅλου τοῦ προσωπικοῦ τῆς σχολῆς, ἡ ἐπιστράτευσις καὶ σχολαστικὴ ἐκλογὴ εἰδικῶν στελεχῶν, δυναμένων νὰ γνωρίζουν τὰς μεθόδους καὶ ἐνεργείας τῶν ὑπούλων καὶ λίαν εὐπαιδεύτων Ἰησουϊτῶν εἰς τὴν Βενετίαν, τὴν Δαλματίαν, τὰ Ἑπτάνησα, τὰς νήσους τοῦ Ἀρχιπελάγους καὶ τὸν λοιπὸν ὑπόδουλον Ἑλληνισμόν, ὅλα αὐτὰ δείχνουν τὸν χαρακτῆρα, τὴν ἀποστολὴν καὶ ἀπωτέραν σημασίαν τῆς Σχολῆς, συμφώνως πάντοτε πρὸς τὴν βούλησιν τοῦ διαθέτου.

Ἐδῶ ἀκριβῶς διαπιστώνω τὸ κενὸν τῆς διατριβῆς αὐτῆς, ἡ ὁποία πρέπει νὰ συμπλη-

ρωθῆ εἰς τὸ κεφάλαιον τῆς οὐσιαστικῆς συμβολῆς της εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν τῆς παπικῆς προπαγάνδας. Ἀσφαλῶς, σχετικὸν ὑλικὸν θὰ ὑπάρχῃ εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς Congregationis de Propaganda Fidei τοῦ Βατικανοῦ. Ὁπωσδήποτε, εἰς τὸ περιθώριον τῆς ὅλης φιλολογικῆς αὐτῆς ἐργασίας γίνονται γενικώτεραι νύξεις περὶ τῆς προσφορᾶς τῆς Σχολῆς εἰς τὴν σελίδα αὐτὴν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τῆς ἑλληνικῆς διασπορᾶς, ὅπως ἀντιθέτως καὶ περὶ τῶν ἀδυναμιῶν της πρὸς τὸν τελικὸν σκοπὸν ὑπάρξεώς της (βλ. σχετικῶς εἰς σ. 66-67, 90-91, 136, 196-200, 216-220, 240-246, 249, 317).

Βεβαίως, τοῦτο τὸ κενὸν οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον μειώνει τὴν ἀξίαν τοῦ βιβλίου, ἁπλῶς ἀποκαλύπτει τὴν μονόπλευρον, τὴν αὐστηρῶς φιλολογικήν, θεώρησιν τῆς Φλαγγινείου καὶ δίδει τὴν ἀφορμὴν εἰς τὸν ἴδιον τὸν συγγραφέα νὰ μᾶς παρουσιάσῃ καὶ τὴν ἄλλην ὄψιν τῆς Φλαγγινείου, αὐτήν, διὰ τὴν ὁποίαν ὁ Φλαγγίνης διέθεσε τὴν τεραστίαν περιουσίαν του, ὥστε ἡ σχολὴ τῶν ὀνείρων του νὰ καταστῇ προπύργιον καὶ πνευματικὸς φάρος τῆς ἑλληνικῆς ὀρθοδοξίας τῆς Διασπορᾶς, ὅπως καὶ πράγματι ὑπῆρξεν ἡ Φλαγγίνειος. Πάντως, ἡ φιλολογικὴ καὶ ἡ ἐν γένει προσφορὰ τῆς Φλαγγινείου εἰς τὴν νεοελληνικὴν ἐκπαίδευσιν, ὅπως τόσον ὡραῖα ἀναπτύσσεται εἰς τὴν διατριβήν, ἀποτελεῖ ἀντιπροσωπευτικὴν ἔκφρασιν τῆς συμβολῆς τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ νεωτέρου ἑλληνισμοῦ κατὰ τὴν περίοδον τῆς τουρκοκρατίας τόσον μεταξὺ τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων ὅσον καὶ μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων τῆς Διασπορᾶς.

Ἵδρυμα Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἵμου ΑΘ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

Ε. Γ κ ο ύ μ α, Λιβάδι, Γεωγραφία Ἱστορικὴ Λαογραφικὴ Ἐπισκόπησις, Λιβάδι 1973, σελ. 220 καὶ Ἰ ω. Σ υ ν ε φ ά κ η, Λιβάδι, ἡ πατρίδα τοῦ Γεωργάκη Ὀλυμπίου, Κατερίνη 1973, σελ. 136.

Ὁ Κολινδρός, τὸ Λιτόχωρο, τὸ Λιβάδι καὶ ὁ Κοκκινοπλὸς συνιστοῦν ἐπὶ αἰῶνας τὰ βασικὰ κέντρα τῆς ἑλληνοφώνου καὶ βλαχοφώνου ρωμηοσύνης εἰς τὰς ὀροσειρὰς Ὀλύμπου-Πιερίων. Ἡ ἐθνική, ἡ ἐκκλησιαστική, ἡ ἐκπαιδευτικὴ καὶ κοινωνικοεμπορικὴ δραστηριότης τῶν κέντρων τούτων, ἰδίᾳ κατὰ τὴν περίοδον τοῦ ὀθωμανικοῦ ζυγοῦ, ἀποτελοῦν εἰσέτι παρθένον γενικῶς ἔδαφος διὰ τὴν ἱστορικὴν ἔρευναν.

Ἡ διαπίστωσις αὕτη προκαλεῖ δικαιολογημένην συγκίνησιν, κάθε φορὰ ποὺ βλέπουν τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος μελέται καὶ ἄρθρα, τὰ ὁποῖα ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἔρχονται νὰ διαφωτίσουν πτυχὰς τοῦ παρελθόντος τῆς καρδίας αὐτῆς τῆς ἑλληνικῆς γῆς. Αἱ ὑπὸ παρουσίασιν μελέται ἀναμφιβόλως ἐκφράζουν θετικὴν συμβολὴν εἰς τὴν περαιτέρω ἐνθάρρυνσιν δι' οὐσιαστικὰς ἐρεύνας περὶ τοῦ παρελθόντος τῆς κοιτίδος αὐτῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ Ὀλύμπου-Πιερίων ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τοῦ προσφάτου παρελθόντος.

Τὰ ἔργα τῶν κ.κ. Γκούμα-Συνεφάκη δὲν ἐπιδιώκουν εἰδικοὺς ἐπιστημονικοὺς στόχους, ἀποβλέπουν κυρίως, ὅπως γράφει ὁ πρῶτος ἐξ αὐτῶν, «στὴν συγκέντρωση καὶ τὴν καταγραφὴ τῶν ἱστορικῶν στοιχείων, ποὺ ἦταν διάσπαρτα σὲ διάφορα βιβλία, περιοδικά, τὶς ἐνθυμίσεις καὶ παραδόσεις, κάθε εὔρημα, τὸ ὁποῖο θὰ φώτιζε τὴν ἱστορία τοῦ Λιβαδίου, τὴν πνευματικὴ καὶ θρησκευτικὴ ζωή του, κάθε τι, ποὺ συνδέεται μὲ τὸ λαϊκὸ πολιτισμό του νὰ βρεθῆ συγκεντρωμένο καὶ διασωθῆ μὲ τὴν εὐχὴ σύντομα νὰ συμπληρωθῆ ἀπὸ ἄλλο ἐρευνητή» (σ. 5, τοῦ κ. Γκούμα). Οὕτω, ἄγνωστον μέχρι πρό τινος ὑλικόν, ἐγκατεσπαρμένον εἰς τὸ Λιβάδι καὶ τὰ πέριξ αὐτοῦ, εὑρίσκεται πλέον ἀποτεθησαυρισμένον εἰς τὰ δύο ἀλληλοσυμπληρούμενα αὐτὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα εἰς τὸ ἑξῆς θὰ ἐπέχουν θέσιν ἐμμέσων πηγῶν διὰ τὴν ἔρευναν τοῦ παρελθόντος τοῦ Λιβαδίου καὶ τῆς περιοχῆς Ὀλύμπου.

Οἱ ἐν λόγῳ συγγραφεῖς ἀναφέρονται κατὰ σειρὰν εἰς τὴν γεωγραφικὴν θέσιν, τὴν οἰ-